

2020 – ANUL IORGA, ANUL SĂMĂNĂTORIȘTILOR (XIV):
 critica îndeletnicire meschină? - gustul de cetire! - omul poporului ...
 Gheorghe Barițiu ... un gazetar al conștiinței și al idealelor sale!

un gazetar al conștiinței și al idealelor sale!
a fost marele duhovnic al poporului...
un talent foarte sobru, cu multă pază
în alegerea și orînduirea cuvintelor ...
oameni a căror chemare e de a fi ziariști
O altă necesitate a timpului era presa de
literatură ușoară, dar cu miez moral și cu
orientare națională: un fel de școală ...
gustul de cetire!
Asachi făcea mătănii înaintea
Sfinților Lor Muscalii,
Eliade, ... dictator revoluționar
semizeu în numele Libertății
Barițiu fu omul poporului
E o critică ce-și are și ea rostul ei ...
Critica îndeletnicire meschină?
D-ta nu poți fi poet pentru că nu te-ai
născut în loc bine-cuvîntat de muse,
pentru-că nu scrii cum scriu alții ...
șagunism - tribunism - sămănătorism

1812 1893
 Gheorghe Barițiu

Gh. Asachi

I. Heliade Rădulescu

prin cultură
 un organism social!

Anul Iorga
 Anul sămănătorilor

Reproducem continuarea articolului „Gheorghe Barițiu - Cu prilejul inaugurării monumentului său”, apărut în „Sămănătorul” - nr.19 (9 mai 1904): «Nu, bine înțeles, un gazetar al intereselor celui ce plătește, ci un gazetar al conștiinței și al idealelor sale și, pe lângă aceasta, ca o întregire neapărată, fiindcă e vorba de un spirit așa de înțelegător și de cuminte, un gazetar „pentru toți”, gazetarul poporului român supus în Ardeal unei stăpîniri străine. A scos pe rînd, de la 1838 înainte, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, apoi „Gazeta de Transilvania”, care trăiește și astăzi în Brașov, supt un nume puțin schimbat, și la sfîrșit „Observatoriul”. În aceste foi s’ a cules învățătură în formă ușoară și plăcută, sfătuirii morale, îndreptări naționale, îndrumări de călăuz încercat în nesiguranțele și primejdiile unui popor care se luptă zilnic cu grele împrejurări. De la o vreme, alții, de vîrsta lui sau mai tineri decît dînsul, au arătat alte căi și au înțeles altfel ținta lungii călătorii de muncă și osteneală, dar pînă în apropierea anului de deșteptare și de prefacere 1848, el a fost marele duhovnic al poporului său. Deci scrisul lui Barițiu, așa de imbielșugat, a fost practic și trecător: el a fost ca acea parte din apa cerurilor pe care pămîntul o înhite fără a mai da rîuri veșnice, dar din care se înnalță pe cîmpiile de catifea verde și de aur palid hrana miilor de oameni, cari adesea uită să mulțamească. Sînt oameni a căror chemare e de a fi ziariști: oameni cari înțeleg răpede, se înflăcărează o clipă, vorbesc cu convingere și ușurință, dar nu păstrează totdeauna pe a doua zi ideile care păreau că-i stăpînesc și sentimentele de care se arătau zguduți. Cu Barițiu

nu e însă așa. **El era o fire în adevăr românească și țerănească**, avînd aplecarea spre o reflexivitate adîncă, îndărătnicie în urmărirea scopurilor sale, o deplină consecvență și darul de „**a ținea minte**” din care se întemeiază caracterele puternice și vrednice de respect. **Avea în adevăr talent literar: un talent foarte sobru, cu multă pază în alegerea și orînduirea cuvintelor**, putînd să miște însă foarte mult atunci cînd un sentiment de revoltă sau un avînt ce nu se mai poate opri, rupea zăgazul cel tare. În chestii culturale foarte înnalte și gingașe, el avea de mult păreri care au învins pe urmă, târziu de tot, în zilele noastre: încă din 1865 el striga, în „**Calendarul pentru poporul român**”, împotriva „**stricării limbii**” și era în stare să cuprindă într’un articol de trei pagini critica întreagă a pornirilor spre latinește, franțuzește, nemțește și ungurește, care împestriau vocabularul și conrupeau sintaxa. Ar fi putut să se manifeste pe orice teren cu onoare și, cînd Academia l-a invitat, pe dînsul septuagenarul, să-și însemne amintirile, puind în același timp vremea sa în legătură cu vremile trecute, el a dovedit că poate descoperi și strînge toată informația, că o poate preface într’o povestire netedă și că se poate feri de orice patimă în expunerea lucrurilor în care fusese cea „**magna pars**” de care vorbește vechiul cîntăreț. Dar el a știut să descopere totdeauna locul, punctul unde trebuia dusă lupta pentru neamul său și să se înfățișeze acolo cu steagul în mîină, jertfînd odihna sa, interesul său și, ceia ce e și mai mult, jertfînd soarta reputației sale după moarte. În aceasta-i stă meritul cel mare. **Era în 1835-6. Pleiada marilor scriitori ardeleni se stînsese. Ei lăsaseră cărți, dar nu erau școli.** Cele mici, din vremea lui Iosif al II-lea, erau în decădere: cele mari se resumau încă în școala înaltă din Blaj. Pentru cei ce nu erau de confesiune unită, și se feriau de dînsa, pentru cei ce nu încăpeau la Blaj, pentru cei ce voiau să știe și lucruri care nu se predau acolo, erau școlile străine (și Barițiu a învățat la Cluj), cu toate urmările lor. „**Școli sînt de lipsă, școli**”, proclamă în 1835 tînarul profesor de fizică din Blaj, exprimînd cea d’întîiu nevoie a timpului. Unit, el primi să fie dascăl la Neuniții din Brașov, nu pentru leafă, care era sărăcăcioasă, ci pentru însemnătatea centrului românesc din Brașov și pentru foloasele ce trebuiau să izvorească pentru neam din aducerea la crezul național a acestui vechiu cuib de negustori interesați și de dreptcredincioși înnainte de toate. **Barițiu fu învățătorul Brașovenilor** cît a fost de nevoie, și la 1845 el nu stătu pe gînduri să dea altuia locul unde prezența sa nu mai era neapărată. **O altă necesitate a timpului era presa de literatură ușoară, dar cu miez moral și cu orientare națională: un fel de școală a celor ce nu mai puteau veni pe băncile ucenicilor și erau răspîndiți în tot cuprinsul Romînimii.** „**Foaia**” sa, mai populară, mai puțin personală decît publicațiile periodice, ceva mai vechi, ale lui Eliade și Asachi, cu care el trebuie pus în același rînd, **a răspîndit gustul de cetire și a pregătit condițiile materiale ale literaturii de mai tîrziu.** A fost o vreme cînd ea, rămîind singură, a cîștigat și cetitorii din Principate.

La 1848 și după această dată, activitatea politică venia pe planul întîiu pentru Romîinii din Ardeal. El se supuse și veni și la acest asalt, în rîndul întîiu. Și, iarăși, **pe cînd Asachi făcea mătăanii înnaintea Sfinților Lor Muscalii, iar Eliade, pierzîndu-și cumpătul, se improviza dictator revoluționar și semizeu în numele Libertății, Barițiu fu omul poporului.**

Un „**om reprezentativ**”, o expresie a nevoilor neamului său, o personalitate binefăcătoare care n’a crezut niciodată că are drepturi asupra sa: **acesta a fost Barițiu. Și pentru aceia el e așa**

de greu de deslușit pentru cei ce caută în el *omul* și atât de lesne de respectat pentru acei cari-i văd munca. N. Iorga».

În contextul actual, considerăm oportună reproducerea articolului „**Un mod de a critica**”, apărut în revista „**Sămănătorul**” nr. 26 (29 iunie 1903), autor fiind marele filolog și istoric literar, Ovid Densusianu (1873, Făgăraș – 1938, București): «În cercuri în care literatura și știința se confundă cu tot felul de meserii, și mai ales cu meseria de a câștiga mai ușor pâinea de toate zilele, de a adăuga un titlu nou la altele primite prin vre-o minune, de a apăra, cu zelul de servitor smerit, nume a căror faimă e amenințată să apună, **critica se coboară la o îndeletnicire meschină de înegriri pătimașe, de insinuări perfide, de clevetiri, de vorbe de babe.** Aici se încheie toată viața acestor cercuri, atîta pot să dea ele publicului, iubitor de toate, în paginile impertinente ale vre-unui jurnal sau sub coperta prea transparentă – în intențiile și mijloacele care o susțin – a unei reviste. **E o critică ce-și are și ea rostul ei**, darul de a procura mulțumiri celor care nu le mai pot căpăta aiurea, și mai ales iluziunea că atacurile pot să-și aibă efectul lor, să împrăștie neîncrederea în unele reputațiuni neplăcute, făurite fără colaborări misterioase și cu proclamări de pretorienii. E fără îndoială o pierdere de timp să urmărești toate numele – de critici literari, născuți pentru ocupațiuni mai lucrative, de istorici, filologi ce-și zic așa pentru că le-au zis alții, născuți să nu fie nimic – ce defilează, încrezute, printre rîndurile greoaie ale unei proze de plumb, aruncate în ochii nepricepuților drept monedă adevărată cu care să câștige un loc printre scriitori. E însă o petrecere ori-cum să privești frămîntările celor care se cred chemați să coboare pe alții, pe care timpul și alt ceva – ce nu se înțelege ușor și de ori-cine – îi va ținea unde sînt; e un prilej să te mai veselești un moment, între ocupațiunile obicinuite, cînd îl auzi strigînd și dînd chiar sfaturi: „**D-ta nu poți fi poet pentru că nu te-ai născut în loc bine-cuvîntat de muse, pentru-că nu scrii cum scriu alții, pentru - că nu’ ai luat mai mult seama la unele versuri la unele rime ... D-ta nu poți fi om de știință pentru-că alții au fost sau sînt pentru-că în cutare notă n’ ai spus cît trebuia, ai uitat ce știu alții, ai comis o greșală** – în realitate poate vre-o eroare de tipar sau o scăpare din vedere, - în știința D-tale nu poate avea nimeni încredere, n’ ai avut timp să cunoști atîtea lucruri, ești prea tînăr, ia-o mai domol sau lasă-te de ce ai început, etc. etc. ...”».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-anul-iorga-anul-samanatoristilor-xiv-critica-indeletnicire-meschina-151597.html>

În: *Tribuna*, 05 aprilie 2020